שייך מעב"ע

לא א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה ג טוש"ע א"ח סי' תקלז סעיף ה:

לב ב מיי' פ"ב מהלכות שמיטה הלכה ג:

לג ג ד מיי' פ"א מהל' י"ט הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקלז סעיף ו:

לד ה ו מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקמד ס"ב:

שבת עה.

◆

מדלין' שלופי כדתנן *המידל בגפנים כשם שהוא מידל בשלו כך הוא מידל בשל עניים דברי ר' יהודה, רבי מאיר אומר בשלו רשאי ואינו רשאי בשל עניים אמר ליה והתניא מדלין מים לירקות כדי לאוכלן אמר ליה *אי תניא תניא: ואין עושין עוגיות לגפנים: מאי "עוגיות" אמר רב יהודה בנכי *תניא נמי הכי אלו הן עוגיות-בדידין שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים איני והא רב יהודה שרא 'לבני בר ציתאי' למעבד בנכי לכרמיהון? לא קשיא *הא בחדתי הא בעתיקי: ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה: בשלמא מועד משום דקא טרח אלא שביעית מאי טעמא? פליגו בה רבי זירא ורבי אבא בר ממל חד אמר מפני שנראה כעודר וחד אמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה, מאי בינייהו איכא בינייהו דקא אתו מיא בתריה: מאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא ומ"ב מפני שנראה כעודר ליכא, ולמאן דאמר 'מפני שנראה כעודר' ליחוש 'מפני שמכשיר אגפיה לזריעה'? אלא איכא בינייהו דקא שקיל מיניה ושדי לבראי למאן דאמר מפני שמכשיר אגפיה לזריעה ליכא למ"ב מפני שנראה כעודר איכא, ולמ"ד 'מפני שמכשיר אגפיה לזריעה' ליחוש 'מפני שנראה בעודר'? עודר נמי כי קא שקיל בדוכתיה מנח ליה, אמימר מתני לה 'מפני שנראה כעודר' וקשיא ליה דרבי אלעזר בן עזריה אדר' אלעזר בן עזריה ומי אמר ר' אלעזר בן עזריה 'כל שנראה כעודר-אסור' ורמינהי *'עושה אדם את זבלו אוצר, ר' מאיר אוסר עד שיעמיק שלשה טפחים או עד שיגביה ג' טפחים, היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך רבי אלעזר בן עזריה אוסר עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה או עד שיתן על הסלע: ר' זירא ור' אבא בר ממל חד אמר כגון שהעמיק וחד אמר זיבלו מוכיח עליו: ומתקנין את המקולקלת במועד: מאי 'מקולקלת' אמר רבי אבא שאם היתה עמוקה טפח מעמידה על ששה טפחים, פשיטא: חצי טפח על שלשה טפחים' כיון דלא עבר מיא לא כלום הוא, טפחיים על שנים עשר דקא טרח טירחא יתירא, לא, טפחיים על שבעה' מהו: הכא חמשה קא מעמיק והכא חמשה קא מעמיק או דלמא כיון דאיכא טפח יתירא איכא טירחא טפי, תיקו. אביי שרא לבני בר המדך' לשחופי נהרא, רבי ירמיה שרא להו לבני סכותא' למיכרא נהרא טמימא, רב אשי שרא להו לבני מתא מחסיא לאקדוחי 'נהר' בורניץ' אמר: כיון דשתו מיניה רבים כרבים דמי ותנן עושין כל צורכי רבים: ומתקנין את קילקולי

מדלין לירקות. ממקום עמוק קרי דילוי ואע"ג דאיכא טירחא יתירא, בשביל לאכול התירו, אבל לייפות אפילו ליכא טירחא לא התירו: **כך** מידל בשל עניים. דכי אסר רחמנא ליקט עוללות ה"מ בשעת בצירה כדכתיב (דברים כד) כי תבצור כרמך לא תעולל איסור עוללות עלייהו: **מפני** שמכשיר אגפיה לזריעה. ונראית חרישה ממש שסבורין הרואין שלכך מתכוין אי נמי חשיב ליה עבודת קרקע ממש ואע"ג שאינו מתכוין לכך מיהו מלאכה היא ואע"ג דאמר ר' שמעון דבר שאין מתכוין מותר הא אמרינן *מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ורבנן סברי כיון דעי"ז שינוי עביד ליה לאו מלאכה היא ומותר דלא שמיה חרישה: **זבלו** מוכיח עליו. דליכא למיחש להא דמאן דחזי החפירה (*לא) חזי ליה (ב) לזבל שבחפירה:

*) [נ"ל בלא וכן איתא לחתויי בתוי"ט דשביעית פ"ג מ"ג]

שלופי. כשהירקות רצופין נוטל מהן מביניהם:(א) לאוכלן מותר,(ב) ליפותן אסור-בשביל ליפותן אותם שנשארים: **המידל**. תולש בגפנים שישנן ביחד יותר מדאי: **בשל עניים**. בפאה א"נ עוללות שאין לו לא כתף ולא נטף: **בנכי**. בורות תחת הגפנים וזיתים ונותן בהם מים: **עוגיות**. עגול סביב כמו עג עוגה ועמד בתוכה (תענית דף יט.) ובדידין נמי הן גומות: **ליתאי**. מקום: **למעבד בנכי**. עוגיות והיכי שרי והא תנן אין עושין עוגיות: **הא בחדתי**. שמעולם לא היו שם עוגיות אסור לעשות בחולו של מועד דאיכא טירחא יתירא אבל עתיקי שכבר היו לו שם עוגיות ונכתמו מותר לחזור ולחופרן בחולו של מועד: **מפני שנראה כעודר**. לצורך שביעית שהרי חופר כעודר: **שמכשיר אגפיה לזריעה**. כשחופר האמה ומניח העפר שבאמה על שפת האמה מתקן אגפיה לזריעה דעביד לה ארעא רכיכא: **דקא אתו מיא בתריה**. דכי חפר באמה אתו לאלתר מים בהדי חפירה: **מ"ד מפני שמכשיר אגפיה לזריעה איכא**. אע"ג דאתי מיא בתריה דהא שדא ארעא רכיכא אגפי האמה: **ומ"ד מפני שנראה כעודר ליכא**. דהא אתי מיא ובעודר ליכא מים ולכך לא דמי לעודר: **אלא**. לעולם דלא אתו מיא בתריה ואיכא בינייהו דשקיל ושדי לבראי דחפיר באמה ושדי עפר לבראי רחוק מאגפי אמה דלא מכשיר אגפיה לזריעה: **מאן דאמר מפני שנראה כעודר איכא**. דהא חפיר ולא אתו מיא בתריה: **בדוכתיה מנח ליה**. דלא שדי ארעא לבראי דלא עביד אלא מרכך ארעא אבל הכא שדי לבראי לכך לא דמי לעודר: **אמימר מתני**. בהדיא הא דאמר ר' אלעזר אין עושין את האמה בשביעית מפני שנראה כעודר: **עושה אדם זבלו אוצר**. שמכנים כל זבלו בשביעית בשדה ולא אמרינן דנראה כמזבל שדהו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה טפחים**. ומכנים הזבל לשם דמוכחא מלתא דלא עביד כדי לזבל שדהו בשביעית: **היה לו מעט זבל**. באותה שדה קודם שביעית מוסיף עליו זבל והולך בשביעית ואין צריך להעמיק: **רבי אלעזר אוסר**. אפילו אם היה שם מעט זבל קודם שביעית להוסיף עליו בשביעית: **עד שיעמיק שלשה**. או שיתן הזבל על הסלע שבשדה דלא נראה כמזבל *והיכי שרי רבי אלעזר לחפור ולהעמיק בשביעית ולא חייש לנראה כעודר: **כגון שהעמיק**. קודם לכן כלומר הא דאמר רבי אלעזר עד שיעמיק לא אמר 'עד שיעמיק בשביעית' אלא שהיה עמוק קודם שביעית: **זבלו מוכיח עליו**. כלומר אע"ג דמעמיק בשביעית הוא נראה כעודר ואסור' הכא מותר שהרי זבלו שמניח לשם מוכיח עליו דלא עביד משום עודר: **שאם היתה עמוקה טפח**. כלומר שלכתחילה היה שם אמת המים בת ששה טפחים ונסתמה עד טפח (א) ומעמידה עד ששה טפחים כלומר חוזר ומעמיק אותן חמשה טפחים שנסתמה: **חצי טפח על שלשה**. אם היתה בתחלה בת שלשה טפחים ונסתמה עד חצי טפח דודאי אינו חוזר וחופר אותן שני טפחים ומחצה אע"ג דהוי דומיא 'דהיתה עמוקה טפח ומעמידה על ו' טפחים': **כיון דמעיקרא לא עברי בה מיא**. כלומר ודאי באמה בת שלשה טפחים לא עברי בה מיא שפיר לא קודם לכן ולא עכשיו הוי טירחא דלא צריך: **טפחיים על שנים עשר**. דלכתחילה היתה של שנים עשר ונסתמה עד שני טפחים אסור להעמיק עוד עד י' טפחים על אותן שנים הראשונים משום דהוי טירחא יתירא דקא מעמיק כל כך ולהגביה קרקעית הגומא למעלה מששה טפחים: **טפחיים על שבעה טפחים**. ונסתמה עד שני טפחים: **מהו**. להעמיק אותן חמשה שנסתיירו: **הכא חמשה קא מעמיק**. 'דהיתה עמוקה טפח ומעמידה על ששה' ולא הוי טירחא יתירא להעמיק כל כך בקרקע: **והכא**. נמי לא מעמיק במועד אלא חמשה טפחים: **כיון דאיכא טפח יתירא**. דלא צריך כל הטפח [דסגי בד']: **איכא טירחא טפי**. שטוחה עצמו בשביל אותו טפח יותר מדאי: **לשחופי נהרא**. לעקור ענפי אילנות הגדלים בנהר: **למיכרא נהרא טמימא**. לפנות מקור המעיין שנסתם: **לאקדוחי נהרא**. לפנות צירטון שבאמצע הנהר: **בורניץ**. שם הנהר:

קילקולי

רבינו חננאל

ואסיקנא מדלין מים לירקות כדי לאוכלן ואם בשביל לייפותן אסור. ולית האי מדלין מלשון שלופי כדתנן המדל בגפנים כו' [ואין עושין עוגיות] פי' עוגה והן בדידין שבעיקרי אילנות כדתנן במס' כלים פ' כ"ט יד הבדיד ד' והנ"מ בחדתא אבל בעתיקא למיעבד בנכי שרי: (מתני') [פיסקא] ר' אלעזר בן עזריה אומר אין עושין את האמה בתחלה בין [במועד ובין] בשביעית. ומקשינן בשלמא במועד משום טירחא אלא שביעית אמאי לא. ופרקינן כיון שחופר נראה כעושה מלאכה בשביעית בשדה. וי"א מפני שמכשיר אגפיה לזריעה כלומר כיון שחופר נמצא כחורש באמצע ומכשיר הצדדין לזריעה כו'. אמימר מתני לה מפני שנראה כעודר. וקשיא ליה ומי א"ר אלעזר הכי שכל החופר ומעמיק נראה כעודר. והא איהו דאמר שחופר עד ג' ולא גזר משום עודר דתנן במס' שביעית פ"ג עושה אדם זבלו אוצר ר"מ אוסר עד שיעמיק ג' טפחים או עד שיגביה ג' או שיתן על הסלע ופרקינן ר' זירא ור' אבא בר ממל חד אמר כגון שהעמיק קודם לכן וחד אמר זבלו מוכיח עליו שאינו עודר: פיסקא. וחכ"א עושה אדם אמת המים בתחלה בשביעית ומתקנין את המתקלקלות במועד. מאי מקולקלות. א"ר אבהו שאם היתה עמוקה טפח חופרה ומעמידה עד ששה טפחים נמצא מוסיף ה' טפחים. ומיבעיא לן אמה שיש בה טפחיים מהו לחפור ה' האחרות ולהעמידה על ז' טפחים דחמשה נמי הוא דקא מוסיף ועלתה בתיקו: ומתקנין קילקולי המים שברה"ר. אביי שרא לבני בר הרמך לשחופי נהרא. ור' ירמיה שרא לבני סכותא למכרא נהרא סתום ולפותחו ור' אשי שרא לאקדוחי נהר ביצין אמר כיון דשתו מיניה רבים כרבים דמי ותנן עושין כל צורכי רבים: פיסקא

נושא
עוגיות לגפנים
א) חפירת חדשים
ב) חטית ישנים

נושא
ב' דעות למה
אין עושין אמת
המים בשביעית

מבנה
◇ איכא בינייהו -
יש נפקא מינא
בין ב' הטעמים

נושא
לפי אמימר טעם
שר' אב"ע אוסר
לעשות אמת המים
מפני שנראה
כעודר - הגמ'
מביאה מקור
שנראה דר' אב"ע
לא חושש לזה
ומיישב

נושא
מתקן אמת המים
המקולקלת -
לחפור אמה שהיתה
עמוקה

מבנה
△ סדרה של מקרים
שהתירו להם
לתקן מקורות
מים

פאה פ"ו מ"ה

[שבת קטו: וש"נ]

[תוספתא פ"א ע"ש תוספתא דשביעית פ"א]

[שביעית פ"ג מ"ג]

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאם היתה כו' ונסתמה עד טפח וחוזר ומעמידה עד ששה: (ב) תוס' ד"ה זבלו כו' חזי ליה נמי לזבל: